

Pospíšil, Ivo

Překladatel temné Rusi

Новая русистика. 2009, vol. 2, iss. 2, pp. [97]-99

ISSN 1803-4950 (print); ISSN 2336-4564 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116115>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Překladatel temné Rusi

Uprostřed po všech stránkách podivuhodných českých 90. let 20. století se k 100. výročí narození Sergeje Jesenina objevil svazek s novým překladem dvou delších básní tohoto „nahnílého“ ruského lyrika – Anna Sněgina/Sněginová a Černý muž¹ z pera **Miroslava Staňka**. Další dva svazky jeho překladů jsou tematicky blízké: jde o tajemné prózy Alexeje Konstantinoviče Tolstého² a výbor z „černých“ próz Antona Pavloviče Čechova.³ Etabloval se tedy Miroslav Staněk mimo jiné jako překladatel „temné Rusi“: první svazek doprovodil vlastním doslovem⁴, v druhém dal zaznít slovům Vladimira Solovjova z roku 1899⁵, v třetím umístil svou studii královéhradecký rusista Oldřich Richterek⁶. Tím se ovšem jeho překladatelská a komentátorská aktivita neomezuje, ale přece jen tvoří její nikoli nepodstatnou složku.

-
- 1 Sergej Jesenin: Anna Sněgina. Černý muž. Přeložil Miroslav Staněk. Obálka Josef Istler. Volvox Globator, Praha 1995
 - 2 Alexej Konstantinovič Tolstoj: Upříti na staré Rusi. Přeložil Miroslav Staněk. Ilustrace a grafická úprava Pavel Štefan. Havran, Praha 2004.
 - 3 Anton Pavlovič Čechov: Černý mnich. Nervózní host. Ošklivé káčátko. Vražda. Případ z praxe. Pitva. Štěstí. Z ruských originálů přeložil a vysvětlivkami opatřil Miroslav Staněk. Doslov Oldřich Richterek. Ilustrace a grafická úprava Pavel Štefan. Havran, Praha 2007.
 - 4 Miroslav Staněk: Černý muž Sergeje Jesenina, in: Sergej Jesenin: Anna Sněgina. Černý muž. Přeložil Miroslav Staněk. Obálka Josef Istler. Volvox Globator, Praha 1995, s. 51–54.
 - 5 Předmluva Vladimira Solovjova, in: Alexej Konstantinovič Tolstoj: Upříti na staré Rusi. Přeložil Miroslav Staněk. Ilustrace a grafická úprava Pavel Štefan. Havran, Praha 2004, s. 5–12.
 - 6 Oldřich Richterek: Motivy záhadnosti v Čechovově próze, in: Anton Pavlovič Čechov: Černý mnich. Nervózní host. Ošklivé káčátko. Vražda. Případ z praxe. Pitva. Štěstí. Z ruských originálů přeložil a vysvětlivkami opatřil Miroslav Staněk. Doslov Oldřich Richterek. Ilustrace a grafická úprava Pavel Štefan. Havran, Praha 2007, s. 207–220.

Ze dvou nově přeložených Jeseninových básní se mi zdá výraznější – překvapivě – Anna Sněgina, pro niž Staněk použil zřetelně hovorovou intonaci: „Zas na cestu mi dálka mává./Červnové tiché stmívání./Běží si bryčka povídává/jen taktak, jak za dávných dní./ Poklidná cesta zdá se krásná./ Jako když cinká zlatý prach,/kterým teď měsíc zčista jasna/posypal vísky v rovinách./Kolem se mění scenérie/kapliček, plotů, studní, střech/a srdce jako dříve bije,/jak bilo v dávných zašlých dnech.“ (s. 40). Obraty typu „nastav uši“, „chlape jeden!“, posouvají báseň do roviny žádoucího, typicky mužského siláctví skrývajícího smutek, pláč, nostalgie: láska mu emigrovala do Londýna, tam hrdě sleduje i sovětskou vlajku, kvůli níž vlastně odešla, sovětskému básníkovi je doma úzko a těžko: jen ten, kdo v podobných poměrech prožil celý život, dokáže vražednou rozervanost takové básně ocenit. Navíc je to tzv. poema, něco, co jsme u nás potkávali snad jen v 19. a Slováci ještě na počátku 20. století: i Holanovy příběhy rudoarmejců jsou už jiné. I to je temná Rus, nejen Černý muž, tajemná zpověď rozvráceného vědomí, jež nedokáže vydržet vjemy z tohoto světa: „Měsíc umřel,/do okna modrá rozednění./Ty noci, cos to spískala?/ Ach jak jsi, noci, zvadla.../Sám stojím v cylindru./Nikdo tu se mnou není./Jen já.../A střepy ze zrcadla...“ (14. listopadu 1925 - s. 50). Ukázalo se, že silnější podíl hovorového lexika není na škodu tragické vážnosti a děsivě absurditě, spíše naopak.

Prorok ruské moderny Vladimir Solovjov, tvůrce jejího náboženského a filozofického podloží, si byl vědom, že kořeny moderny tkví už v ruském novoromantismu, jež jistě představuje i kníže Alexej Konstantinovič Tolstoj (1817-1875), autor románu Kníže Stříbrný, poémy Don Juan a dramatu Car Fjodor, s bratry Žemčužnikovovými kreátor ruského Járy Cimrmana Kozmy Prutkova kamarád budoucího cara-osvoboditele Alexandra II., jemuž doporučoval Turgeněvovy Lovcovy zápisky. V jeho díle je hodně satiry, sžíravého sarkasmu, ale také temna: tento rodový šlechtic si byl dobře vědom krizového stavu Ruské říše. Povídky Upír, Amena a Vlkodlaci nás zavedou do staré Moskvy, ale i do středověkých Uher a Itálie, do císařského Říma a na Balkán. Je v nich to, co tu vyhmátl už autor předmluvy V. Solovjov: fantastično, které nacházel u Goetha, je jen projevem hlubin lidské duše: „Ale představa života jako něčeho čistě rozumového, průzračného a ryze praktického především odporuje skutečnosti – je nereálná. Byl by to velice špatný realismus kupříkladu tvrdit, že pod povrchem země, tak jak se jeví našim zrakům, jinými slovy pod skořápkou, po které chodíme a jezdíme, se neukrývá nic než prázdnota [...] Takové přirozené vrstvy a hlubiny existují i v lidském životě...“ (s. 7).

I když hrob A. P. Čechova na hřbitově Novoděvičího kláštera se – na rozdíl od honosnosti hrobu vizionáře Ruské říše Ukrajince Gogola – bije do očí prostotou jako by potvrzující sžíravou skepsi tohoto autora, snad jediného, jež nepodleh velmocenské státotvornosti ruské literatury; jeho tvorba také vyjadřuje nezbatelné temné hlubiny na pokraji šílenství, například v povídkách, jež sebral a

Překladatel temné Rusi

přeložil již zmiňovaný Miroslav Staněk. Polohy temnoty, záhadnosti a šílenství tu stojí blízko sebe a čtenáři české literatury už vědí, odkud se vzala inspirace Božích muk (1917) a Trapných povídek (1921) Karla Čapka. S odkazem na mou knížku Fenomén šílenství v ruské literatuře 19. a 20. století tu Oldřich Richterek uvádí: „Duševní vyšinutí se tak paradoxně stává jakýmsi reflektorem, osvětlujícím pravé a nefalšované hodnoty v zobrazovaných hrdinech.“ (s. 214). Richterkův doslov je mi blízký hlavně tím, že se dívá na tyto Čechovovy „záhady“ střízlivě a věčně – na rozdíl od jiných, kteří v nich násilně hledají stopy dávných filozofií – Čechov jako nelítostný skeptik (jak tvrdě například odmítal romantickou antropomorfizaci přírody!) to vyvrací celou svou podstatou.

Miroslav Staněk našel k oné temné Rusi překladatelský klíč, respektive jej hledá a nachází, neboť tato činnost je věčná reinterpretace.

Ivo POSPÍŠIL

